

BYG PÅ FRIVILLIGT ARBEJDE

Stor værdi i frivilligt arbejde

Frivilligt arbejde handler om meget mere end at spare penge, selv om det også er værd at tage med for den lokale idræts- eller spejderforening. Når mennesker i lokalsamfundet møder op lørdag morgen for at male den nye idrætshal, skaber det sammenhold og samhørighed, og når man har været med til at lægge gulvet i hallen, hvor ens barn spiller fodbold, giver det en følelse af ejerskab.

I landsbyen Asferg opførte de lokale beboere i 2006 et træningshus på 625 m² næsten udelukkende ved hjælp af frivillig arbejdskraft. Over 250 mennesker hjalp til i weekenderne fra marts, til huset stod færdigt i september samme år. Det er ganske imponerende i betragtning af, at der kun bor ca. 1.800 mennesker i lokalområdet.

Træningshuset i Asferg blev billigt på grund af det frivillige arbejde, men den største værdi ligger måske i, at et helt lokalsamfund står sammen om et projekt, alle har glæde af mange år frem.

Lokale- og Anlægsfonden støtter projekter, der skabes via medbyg. Fonden ved, at det kan være en stor opgave at løfte et byggeprojekt ved hjælp af frivilligt arbejde, og hvis arbejdet ikke organiseres ordentligt fra begyndelsen, risikerer

nogle få engagerede ildsjæle at knække halsen på et for stort projekt.

Denne pjece kan forhåbentlig inspirere de ildsjæle, der ønsker at gå i gang med et medbygprojekt og være en god hjælp til at komme godt gennem processen. Pjecen lægger vægt på at give konkrete råd og erfaringer videre, men det er ikke en facitliste.

Lokale- og Anlægsfonden støtter opførelsen af kvalitetsbyggeri til gavn for mange brugere. Den målsætning gælder også, når frivillig arbejdskraft er involveret. Derfor denne pjece for at medvirke til at byggeprojekter med frivillig arbejdskraft bliver en god oplevelse for alle parter - både undervejs i projektet, og når de mange brugere tager faciliteterne i brug.

HANS TOFT, FORMAND

Indhold

04

PROJEKTSTART

Sådan kommer man i gang

06

ORGANISERING

Inddragelse af frivillig arbejdskraft

08

PROCES

Styr på processen

10

REGLER

Regler for frivilligt arbejde

15

HJÆLP

Tjekliste

Nyttige links

Sådan kommer man i gang

SÅDAN BEGYNDER I

Der er mange overvejelser, I som forening skal gøre jer, inden I beslutter jer for at gå ind i et medbygprojekt. Undervejs i forløbet skal der også tages mange beslutninger. Til gengæld giver medbyg en større mulighed for at sætte jeres præg på det færdige resultat. Endelig kan der være penge at spare ved at udføre en del af arbejdet selv.

PROFESSIONEL BYGGEKYNDIG

Det er en fordel, at en eller flere i foreningens ledelse har en håndværksmæssig eller anden byggekyndig uddannelse, så ledelsen har en forudsætning for at sikre en ordentlig planlægning. Selv om en eller flere i ledelsen har en professionel baggrund fra byggeriet, er det alligevel en god idé at samarbejde med professionelle byggekyndige, fra de første tanker om projektet bliver tænkt, til der står et færdigt hus.

AFDÆK BEHOVET FRA START

Når I vælger at gå i gang med et medbygprojekt, er det som ved andre projekter vigtigt at gøre det klart, hvilke krav I har til det færdige byggeri. Skal der både være plads til teater og boldspil? Og hvor mange mennesker skal kunne bruge stedet? De indledende faser har stor betydning for projektets succes, og de professionelles inddragelse i denne fase kan

betyde forskellen mellem et godt og et mindre godt projekt. I begyndelsen handler det om at omsætte alle behov til et brugbart byggeprogram.

SØG BYGGETILLADELSE

Langt de fleste byggerier i Danmark kræver en byggetilladelse, inden de påbegyndes. I søger om tilladelse hos de kommunale myndigheder, og projektet skal være gennem-

INSPIRATION

Vurderingen fra Lokale og Anlægsfonden

Søger du penge hos Lokale- og Anlægsfonden til et byggeprojekt baseret på frivillig arbejdskraft, vil Fonden gennemgå den planlagte organisering af arbejdet på projektet. Der skal være vished for, at der er nok frivillige til at løfte opgaven, når byggeprocessen går i gang. Det er ikke nok, at nogle få ildsjæle har lysten og idéerne, men ikke kræfterne til at løfte opgaven. Fonden lægger i denne forbindelse vægt på, at der er tilknyttet nogle ressourcepersoner og uddannede håndværkere til projektet. Fonden forbeholder sig ret til at stille særlige krav til projekter, der søger støtte.

arbejdet, før det sendes ind. Alligevel er det ikke ualmindeligt, at I bliver bedt om yderligere dokumentation, inden byggetilladelsen kan gives. Her kan projektdeltagere med erfaring i byggeriets faser være en stor hjælp. Bygningsreglementet hos Erhvervs- og Byggestyrelsen (se side 15) giver flere oplysninger om byggetilladelser.

UDARBEJD EN TIDS- OG AKTIVITETSPLAN

Når byggetilladelsen er indhentet, står I med et godt grundlag for at kunne planlægge, hvordan byggeriet gennemføres,

og hvordan og hvornår i processen I vil benytte jer af frivillig arbejdskraft. På dette tidspunkt skal der også foreligge en detaljeret tids- og aktivitetsplan. Den er med til at give et overblik over processen og er dermed et centralt værktøj i en medbygproces. ■

INSPIRATION

Finansiering

Når jeres forening har besluttet sig for at gennemføre byggeprojektet, skal der findes penge til projektet. Det kan f.eks. gøres ved en indsamling i lokalsamfundet, søge om støtte fra kommunen, Lokale- og Anlægsfonden samt øvrige fonde og sponsorer. I Lokale- og Anlægsfonden kan støttebeløbet variere. Udgangspunktet er 10-20 %. Fonden kan dog i særlige tilfælde gå ind med en højere støtte - op til 33 % - og i helt unikke projekter, kan der gives op til 50 % i støtte.

GODE RÅD

- Få udarbejdet en honoraraftale med den udvalgte rådgiver. Vær opmærksom på, at byggeriet kan være omfattet af TYD, Tjenesteydelsesdirektivet, hvis der indgår offentlige midler - herunder tildelt støtte. Her henvises til "Almindelige bestemmelser for teknisk rådgivning og bistand, ABR 89".
- Bygherrer, som ikke har en byggeadministration, bør udpege en byggeledelse til at stå for opgaven.

Inddragelse af frivillig arbejdskraft

ER FRIVILLIG ARBEJDSKRAFT EN MULIGHED

Overvej, inden byggeprocessen går i gang, om der er basis for at trække de lokale borgere, medlemmer og ildsjæle ind i arbejdet. Det kan gøres ved at indkalde til borgermøder eller sende spørgeskemaer rundt til lokalbefolkningen.

SKAF FRIVILLIG ARBEJDSKRAFT

Der er ingen facitliste for, hvordan man skaffer frivillig arbejdskraft. Først og fremmest gælder det om at bruge sit netværk, og det er selvfølgelig oplagt at begynde i jeres egen forening. I kan også annoncere i det lokale supermarked eller opsøge de personer privat, som I gerne vil have fat i. Sandsynligvis er det også nødvendigt at få fat på "professionel frivillig" arbejdskraft som for eksempel tømrere og murere. Det er selvfølgelig nemmere at motivere håndværkere, der er aktive i lokalsamfundet, eller som kender nogle af de involverede i projektet. Måske er der masser af frivillige i idrætsforeningen, og så er øvelsen at sørge for at give hver enkelt de opgaver, han/hun vil være god til at løse.

ARBEJDET SKAL VÆRE OVERSKUELIGT

Frivillige skal ikke have mere arbejde, end de kan overkomme. Giv folk en overskuelig opgave - mal én væg - og begynd

så ikke at overtale dem til at tage en væg mere, når de er færdige. Hvis de frivillige presses til at arbejde, så kommer de ikke igen. Frivilligt arbejde skal være sjovt og spændende, og derfor gælder det om at sætte folk til at lave det, de er gode til i stedet for noget, de ikke kan finde ud af. Nogle mennesker vil sige, de har 10 tommelfingre, men sig til dem, at der også er brug for nogle til at lave kaffe og rydde op. Jo større projektet er, desto vanskeligere bliver det at organisere arbejdet på en rationel måde. Brug tids- og aktivitetsplanen til at skabe det fornødne overblik.

INSPIRATION

Frivillige i telefonbogen

Da Purhus Idrætsforening byggede træningshuset i Asferg, havde foreningen brug for masser af frivillig arbejdskraft. Den frivillige ledelse spurgte alle i deres netværk, om de kunne hjælpe, og da det ikke var nok, tog de telefonbogen og ringede til tømrere og andre håndværkere i lokalområdet. De fleste blev glade for, at der var brug for deres hjælp. Ledelsen spurgte ikke, om håndværkerne havde lyst til at hjælpe, men hvor mange weekender de havde lyst til at bruge!

ARBEJDET SKAL UDFØRES ORDENTLIGT

Selv om det er et medbyggerprojekt, skal arbejdet udføres med samme kvalitet som i et professionelt byggerprojekt. De frivillige skal derfor ikke sættes til at lave mere, end de kan magte, og hvis arbejdet ikke er gjort godt nok, skal byggeledelsen have modet til at sige, det skal laves om. Det er ofte nemmere at instruere de frivillige ordentligt fra starten frem for at sige, at det arbejde, de har brugt en weekend på, skal laves om. ■

GODE RÅD

- Brug de lokale medier til at skabe opmærksomhed om projektet, så er det både nemmere at samle penge ind og at få lokalbefolkningen til at melde sig frivilligt.
- Tag jer god tid til at organisere arbejdet. Vellykket frivilligt arbejde tager lang tid at forberede.
- Informer de frivillige ordentligt både før og under byggearbejdet.
- Find ud af, hvad de frivillige er gode til og har lyst til, ellers risikerer I, at for mange af de frivillige mister motivationen undervejs.

Styr på processen

VÆR ALTID TO SKRIDT FORAN

Det er vigtigt at tænke fremad i processen. Det gælder i forhold til de professionelle håndværkere, men det gælder især også i forhold til den frivillige arbejdskraft. Byggematerialerne skal bestilles i god tid, så de ligger klar den dag, de frivillige møder op. De frivillige vil gerne rive én eller flere weekender ud af kalenderen, men de gider ikke spilde tiden, fordi de ikke kan komme i gang med arbejdet. Kaffe, mad og andre praktiske ting skal også være på plads, når de frivillige møder op. De frivillige medarbejdere skal i god tid have at vide, at der er brug for dem på en bestemt dato. Hvis I venter for længe, er der risiko for, at de frivillige har lagt andre planer.

SAMARBEJDE MELLEML FRIVILLIG OG PROFESSIONEL ARBEJDSKRAFT

Fortæl med det samme de professionelle håndværkere, at frivillig arbejdskraft indgår i byggeprojektet. Når arbejdet går i gang, er det også vigtigt jævnligt at holde byggemøder med håndværkerne. På byggemøderne aftales, hvem der gør hvad, hvornår, og i hvilken kvalitet arbejdet skal udføres. Desuden føres der regnskab med materialeanvendelse, økonomi og tid.

Det er også muligt at indgå utraditionelle samarbejder med lokale håndværkere. F.eks. har Purhus Idrætsforening haft flere sponsorater på projektet, bl.a. en lokal tømrer, der stillede sin arbejdskraft til rådighed, og lokale virksomheder har doneret penge til træningshuset. ■

INSPIRATION

Medieomtale af medbyggerprojekt gav bonus

Da Purhus Idrætsforening i Asferg skulle opføre et nyt træningshus, sørgede byggeledelsen for at få god omtale i den lokale ugeavis og lokalradio. Det betød, at da idrætsforeningen gik i gang med at samle penge ind, vidste alle, at indsamlerne ville komme. På en enkelt weekend samlede foreningen 550.000 kroner ind.

GODE RÅD

- Bygherren skal tage ansvar for at indkalde de rette folk, når der er arbejde at udføre. Indkald aldrig for mange frivillige i forhold til opgaven - der skal være noget at lave.
- Sørg altid for, at de praktiske forhold på byggepladsen er på plads. Hvis der ikke er frokost og kaffe, så tager de frivillige hjem - og vender måske ikke tilbage.

Regler for frivilligt arbejde

Ved medbygprojekter er der en række gældende regler, I skal være opmærksomme på, inden I går i gang.

ARBEJDSSKADEFORSIKRING

Hvis foreningen eller organisationen beskæftiger personer, har I som arbejdsgiver lovmæssig pligt til at tegne en arbejdsskadeforsikring.

I "Lov om forsikring mod følger af arbejdsskade" står der, at enhver, der her i landet udfører arbejde for andre, er forsikret under arbejdets udførelse. Det gælder, uanset om I får løn for arbejdet eller arbejder ulønnet. Der skal derfor altid tegnes arbejdsskadeforsikring, når:

- Der ansættes lønnede medarbejdere (uanset hvor mange timer, der er tale om, og om det er for en afgrænset periode).
- Der bliver antaget fremmed ulønnet hjælp til at udføre arbejde.
- En forening beder medlemmer/frivillige udføre arbejde, der falder uden for, hvad et medlemskab normalt medfører af pligtarbejde.

Foreninger, som er medlem af DIF eller DGI, skal være opmærksomme på, at disse organisationer har tegnet en kol-

lektiv arbejdsskadeforsikring, som gælder alle medlemmer. Forhør jer nærmere hos DIF og DGI eller læs mere på www.idraettensforsikringer.dk, hvor forsikringsaftaler og andre praktiske oplysninger kan downloades.

INSPIRATION

Fælles løsning

I Roskilde indledte Fonden Rytmask Roskilde og Foreningen Gimle for fire år siden en større ombygning og nyindretning af det gamle vandværk i Roskilde, så det kunne blive en nyt kultur- og musikhus for byens unge. Allerede i byggeriets planlægningsfase blev de frivillige involveret, og i løbet af den fire år lange projektfase har godt 100 frivillige været med til at rejse byens nye ungdomskultur- og musikhus.

ANSVARSFORSIKRING

Hvis foreningen eller organisationen gennemfører en byggeopgave, har den ansvaret for, at byggesaglovgivning mv. er overholdt. Derfor skal I sørge for at tegne en ansvarsforsikring, der kan dække byggesagen. I praksis sker det ved, at I kontakter et forsikringsselskab og oplyser om byggesagens størrelse, karakter mv. Forsikringen skal også dække projekteringsfejl og forhold i forbindelse med byggeledelse og tilsyn. ▶

GODE RÅD

- Sikkerheds- og sundhedsforholdene på arbejdspladsen skal vurderes, og er det nødvendigt, skal der rettes op på forholdene, inden arbejdet påbegyndes.
- Bygherren (Foreningen) har ansvaret for, at arbejdsforholdene er forsvarlige, men kan vælge en sikkerhedskordinator til at stå for det praktiske. Ansvaret er dog bygherrens.

ARBEJDSMILJØFORHOLD

Arbejde på byggepladser kan være farligt. Som bygherre har I overfor Arbejdstilsynet ansvar for, at arbejdsmiljøreglerne for byggepladser overholdes og efterleves. Det betyder, at bygherren bl.a. har følgende overordnede pligter:

INSPIRATION

Frivilligt arbejde for en halv mio. kr.

Foreningen Gimle i Roskilde har gennem hele processen inddraget projektets entreprenør og arkitekt, som i fællesskab har fundet frem til, hvilke opgaver de frivillige kunne løse. Det frivillige arbejde blev organiseret et halvt år ad gangen, og for den enkelte frivillige indbar det én månedlig arbejdsdag i løbet af perioden. I alt har de frivillige udført arbejde til en værdi af ca. en halv million kroner i form af nedrivning, oprydning på byggepladsen, bygning af hegn/skur mv. og bortkørsel af byggeaffald.

- At afgrænse sikkerhedsforanstaltningerne i fællesområderne (færdsels-/adgangsveje, oplagringspladser, skurby mv.).
- At udarbejde en plan for sikkerhed og sundhed.
- At koordinere sikkerhedsarbejdet på byggepladsen.
- Ovenstående tre pligter gælder, når to eller flere arbejdsgivere tilsammen beskæftiger minimum 11 personer (ledere, repræsentanter for bygherre og rådgivere, der jævnlige færdes på pladsen regnes med).
- At anmelde byggepladsen til Arbejdstilsynet.
Den enkelte arbejdsgiver har desuden en række pligter overfor de personer, der ansættes (lønnet eller ulønnet):
- Når en arbejdsgiver har fem eller flere beskæftiget på arbejdsstedet, skal der være en sikkerhedsorganisation bestående af en eller flere sikkerhedsgrupper. Når den enkelte arbejdsgiver har 20 ansatte eller derover på pladsen i mere end fire uger, skal der desuden være et sikkerhedsudvalg.
- En sikkerhedsgruppe består af arbejdsleder og sikkerhedsrepræsentant, der i fællesskab har til opgave at vurdere sikkerheds- og sundhedsforholdene på byggepladsen og udarbejde Arbejdspladsvurdering (APV) og imødegå risici i forbindelse med arbejdsmiljømæssige problemer.

- Hvis der er mere end 10 beskæftigede på byggepladsen, skal der, før arbejdet igangsættes, udarbejdes en sikkerheds- og sundhedsplan for byggepladsen. Planen, der løbende skal ajourføres, skal give overblik over sikkerhedsforanstaltninger i fællesområderne, og hvor/hvornår der for eksempel udføres epoxyarbejde, støjende arbejde mv.

Det er bygherrens ansvar at udarbejde planen, men bygherren kan søge professionel bistand til at løse opgaven, hvis han ikke selv har kompetencen. Ansvar er dog fortsat bygherrens. ▶

GODE RÅD

- Der skal på arbejdssteder, hvor der udføres arbejde af flere virksomheder, samarbejdes med de andre arbejdsgivere om sikkerhed og sundhed for alle de beskæftigede.
- Husk, at børn under 13 år ikke må arbejde for en arbejdsgiver. Vær opmærksom på, at unge under 18 år ikke må udføre en række opgaver af hensyn til sikkerhed og sundhed. Det gælder for eksempel arbejde, der udvikler farligt støv og dampe, tunge løft, arbejde med forskellige maskiner og hjælpemidler mv.
- Tegn en forsikring, der dækker skade på de frivillige.
- Arbejdstilsynets skriftlige påbud skal oplyses til sikkerheds- og tillidsrepræsentanter.

KOORDINERING AF SIKKERHEDSARBEJDET

Bygherren skal koordinere sikkerhedsarbejdet blandt alle de arbejdsgivere, der er repræsenteret på byggepladsen. Det vil sige, udpege en koordinator, der har ledelseserfaring med arbejde og aktører på byggepladser, og som har lovpligtig arbejdsmiljøuddannelse samt erfaring med sikkerhedsarbejde på byggepladser. Koordinatoren skal afholde sikkerhedsmøder og sikre personlig kontakt på byggepladsen.

BEGRÆNSNINGER FOR FRIVILLIGE

I skal være opmærksomme på, at frivillige ikke må udføre arbejde, som kræver en særlig autorisation eller uddannelse som f.eks. el- og vvs-arbejde, epoxyarbejde, nedrivning af asbest mv.

REGLER FOR ARBEJDSLØSE OG EFTERLØNNERE

Princippet i dagpengesystemet er, at arbejde er arbejde. Lovgivningen siger, at frivilligt ulønnet arbejde, som kan eller vil kunne udbydes som almindeligt lønarbejde, medfører fradrag i dagpenge- eller efterlønsydelsen. Det er de frivilliges ansvar at spørge deres A-kasse om reglerne.

"SORT ARBEJDE"

Ulønnet, frivilligt arbejde betragtes ikke som "sort arbejde".

Personer med tilknytning til en forening kan til enhver tid arbejde frivilligt på et byggeprojekt med foreningen som bygherre og derigennem bidrage til foreningens økonomi, men I skal være opmærksomme på, at løn udbetalt i naturalier kan forlanges beskattet.

1- OG 5-ÅRS EFTERSYN

Bygherren skal sørge for, at der bliver gennemført 1- og 5-års eftersyn af byggeriet. Ved eftersynet tjekkes byggeriet for eventuelle fejl og mangler, som er konstateret efter afleveringen. Det anbefales, at bygherrens rådgiver gennemfører 1- og 5-års eftersynet, samt at dette indgår i kontrakten mellem bygherre og rådgiver.

HVERDAGEN EFTER BYGGERIET

Et byggeri baseret på frivillig arbejdskraft baserer sig ofte på nogle få ildsjæle, som løfter opgaven i en periode, men når festsangene er sunget til indvielsen, melder der sig også en hverdag. Derfor er det vigtigt, at foreningen i god tid etablerer en driftsorganisation, der er klar til at tage over, når brugerne indtager de nye lokaler. ■

Tjekliste

AKTIVITET

Er planlagt Er sat i gang

SÅDAN KOMMER I I GANG

- Hvilke krav har I til det færdige byggeri
- Udarbejd byggeprogram
- Udarbejd en tids- og aktivitetsplan
- Søg byggetilladelse
- Indgå kontrakt med rådgivere
- Indgå kontrakt med entreprenører

INDDRAGELSE AF FRIVILLIG ARBEJDSKRAFT

- Brugerens netværk
- Løbende information
- Øvrig metode

STYR PÅ PROCESSEN

- Bestil byggematerialer
- Udarbejd arbejdsskema med mødedatoer til de frivillige medarbejdere

- Orienter de professionelle håndværkere om omfang af frivilligt arbejde

- Afhold jævnligt byggemøder

REGLER FOR FRIVILLIGT ARBEJDE

- Afdæk arbejde, der kræver speciel autorisation
- Tegn arbejdsskadeforsikring
- Tegn ansvarsforsikring
- Vælg en sikkerhedskordinator
- Udarbejd en plan for sikkerhed og sundhed
- Fastlæg en sikkerhedsmøderække
- Fastlæg afrapportering
- Fastlæg 1-års gennemgang
- Fastlæg 5-års gennemgang

Nyttige links

15

Du kan finde mere information om byggetilladelser, bygningsreglementet m.m. hos Erhvervs- og Byggestyrelsen:
www.ebst.dk

Læs mere om lovligt el- og vvs-arbejde på Sikkerhedsstyrelsens hjemmeside:
www.sik.dk

Find mere information om regler vedrørende dagpenge, efterløn, arbejdsskader mv. på Beskæftigelsesministeriets hjemmeside:
www.bm.dk

Find reglerne om arbejds miljøarbejde og risici på byggepladser på Arbejdstilsynets hjemmeside:
www.at.dk

Find oplysninger om byggeprocessens faser, aktiviteter, metoder og eksempler, der kan styrke indsatsen for et bedre arbejdsmiljø på byggepladsen og for brugerne

i det færdige byggeri:
www.byggeproces.dk

Læs mere om arbejdsmiljø på byggepladsen på BAR Bygge & Anlægs (Branche- arbejdsmiljørådet for Bygge & Anlæg) hjemmeside:
www.bar-ba.dk

Læs mere om forsikringsaftaler og andre praktiske oplysninger for foreninger, der er medlem af DGI eller DIF.
www.idraettensforsikringer.dk

På Lokale- og Anlægsfondens hjemmeside kan du finde nyttige oplysninger om støttemuligheder og byggeprojekter:
www.loa-fonden.dk

Se også Lokale- og Anlægsfondens pjeceserie "I gang med at bygge - men hvordan", som ligger under publikationer på www.loa-fonden.dk

- REDAKTION TOM ERIK KAMPMANN , JOHAN RASMUSSEN
- GRAFISK TILRETTELÆGGELSE JANNIE JALLOH , RIKKE SKOVGAARD
- ILLUSTRATION JØRGEN STAMP, ILLUSTRATIONSBUROUET